MODERN KLASİKLER

Ceza sömürgesi

Çeviren: İlknur Özdemir

FRANZ

KAFKA

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

CEZA SÖMÜRGESİ

Franz Kafka 3 Temmuz 1883'te Yahudi bir anne-babanın oğlu olarak Prag'da dünyaya geldi ve hayatının neredeyse tamamını bu kentte geçirdi. Lise öğreniminden sonra seçtiği hukuk eğitimini 1906 yılında Prag Üniversitesi'nden doktorasını alarak tamamladı. Önce bir yıl staj yaptı, 1907 yılında Assicurazioni Generali şirketinin Prag şubesinde işe başladı. 1908 yılında İşçi Kaza Sigortası Kurumu'na geçti. Max Brod'la kurduğu dostluk aracılığıyla Prag edebiyat çevresine girdi; Felix Weltsch, Oskar Baum, Gustav Janouch ve Franz Werfel'le tanıştı. I. Dünya Savaşı'nda zayıf vücut yapısı sebebiyle askere alınmadı. 1917 yılına dek çalıştığı İşçi Kaza Sigortası Kurumu'ndan tüberküloz nöbeti yüzünden önce istirahat iznine ayrılmak zorunda kaldı, sonrasında 1922 yılında erken emekliliğe ayrıldı. Franz, Hermann Kafka ve Julie Löwy'nin ilk çocuklarıydı. Kafka ailesi Prag'da, aile içinde Almanca konuşan azınlıklardandı. Kafka yaşamı boyunca hem Yahudiliğin hem iki kültür arasında kalmanın huzursuzluğunu duydu. Franz'ın daha sonra doğan iki erkek kardeşi çok küçük yaşta öldüler. Gabriele (Elli), Valerie (Valli) ve Ottilie (Ottla) adında üç kız kardeşi oldu; en çok Ottla'yla yakınlık kurdu.

1912'de tanıştığı Felice Bauer'le iki kez nişanlandı. 1917 yılının yaz sonunda ansızın ağzından kan gelmesi, yakasını hiç bırakmayacak tüberküloz hastalığının başlangıcı, Felice'le ilişkilerinin sonu oldu. 1919'da Julie Wohryzek ile nişanlandı fakat bu ilişki de evli Milena Jesenská ile tanışmasıyla son buldu. Kafka'nın bazı eserlerini Çekçeye çeviren Milena Viyana'da yaşadığı için seyrek görüşebildiler, ilişkileri 1921'in başlarında sona erdi. İki yıl sonra Kafka Prag'ı terk ederek Dora Diamant'la Berlin'e yerleşti ve kendini bütünüyle yazıya adadı. 1923-24 kışını "açlık yılları"nı yaşayan Berlin'de geçirmek zorunda kalışıyla sağlığı hızla kötüleşti ve gençlik yıllarından itibaren mücadele ettiği hastalığı sonucu 3 Haziran 1924 günü, Viyana yakınlarındaki Kierling Sanatoryumu'nda henüz 41 yaşını doldurmadan öldü.

Kitaplarının bir kısmı sağlığında yayımlandı. *Açlık Sanatçısı* (1924), *Dava* (1925), *Şato* (1926), *Kayıp* [*Amerika*] (1927), *Çin Seddinin İnşası* (1930), *Babaya Mektup* (1952) ölümünden sonra yayımlanan kitapları arasında yer aldı. 1902'de tanıştığı, yirmi yılı aşkın bir süre dostu olan Max Brod, ölümünden sonra yazdıklarının yakılmasını isteyen Kafka'nın geride bıraktığı el yazısı metinlerini ailesinden devralarak vasiyetine uymadı; yirminci yüzyılın dehşetini ve kaygılarını simgeleyen Kafka'nın yapıtının yayımlanmasına öncülük etti.

İlknur Özdemir İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi ve *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı vardır.

Başlıca Çevirileri: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; Gabriel García Márquez: *Şili'de Gizlice*; Max Frisch: *Stiller*; J. M. Coetzee: *Utanç, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Stefan Zweig: *Satranç, Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*; Ian McEwan: *Fındık Kabuğu, Cumartesi, Sahilde*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamanı*; Edith Wharton: *Keyif Evi*; John Banville: *Mrs. Osmond*; Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni*; Franz Kafka: *Milena'ya Mektuplar, Dönüşüm*; Christa Wolf: *Melekler Şehri*.

İlknur Özdemir Michael Cunningham'ın *Saatler* adlı kitabının çevirisiyle Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü'nü almıştır. Uzun yıllar yayınevlerinde genel yayın yönetmeni olarak görev yapmıştır. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

Franz Kafka'nın
YKY'deki kitapları

Şato (2019)
Ceza Sömürgesi (2019)

FRANZ KAFKA

Ceza Sömürgesi

Öykü

Çeviren
İlknur Özdemir

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5481
Modern Klasikler - 5

Ceza Sömürgesi / Franz Kafka
Özgün adı: **In Der Strafkolonie**
Çeviren: **İlknur Özdemir**

Kitap editörü: **Şeyda Öztürk**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Davut Yücel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Merve Çakıroğlu**

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: kitap@masmat.com.tr
Sertifika No: 44686

Çeviriye temel alınan baskı: Fischer Klassik, 2011
1. baskı: Kırmızı Kedi, Temmuz 2014
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ekim 2019
2. baskı: İstanbul, Şubat 2020
ISBN 978-975-08-4603-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2019
Sertifika No: 44719
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com**/YapiKrediKulturSanatYayincilik**
twitter.com**/YKYHaber**
instagram.com**/yapikrediyayinlar**i

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Ceza Sömürgesi

“Tuhaf bir aygıt” dedi subay, araştırmacı gezgine ve bir bakıma hayranlık dolu denebilecek bakışlarını iyi bildiği aygıtın üzerinde gezdirdi. Gezgin, itaatsizlik ve amirine hakaret nedeniyle hüküm giymiş bir askerin idamında hazır bulunmasını istemiş olan komutanın davetini salt nezaket gereği kabul etmiş görünüyordu. Bu idama, ceza sömürgesinde de pek fazla ilgi duyulmamıştı. Derin, kumlu, dört bir yanı çıplak yamaçlarla çevrili bu küçük vadide ise subay ve gezgin dışında en azından saçları ve suratı derbeder, kalın kafalı, koca ağızlı mahkûmla, mahkûmun ayak ve el bilekleriyle boynuna takılı ve birbirlerine yine ara zincirlerle bağlı kısa zincirlerin içine girdiği ağır zinciri tutan bir asker bulunuyordu. Ayrıca mahkûm öyle köpek gibi itaatkâr görünüyordu ki, sanki bayırlarda dolaşmak için serbest bırakılsa idam başlarken geri dönmesi için ıslık çalmak yeterli olacaktı.

Gezgin, aygıtla pek ilgilenmiyordu, mahkûmun arkasında, belli belirsiz bir ilgisizlikle bir aşağı bir yukarı

yürüyordu, subaysa son hazırlıkları tamamlıyor, kâh ayakları yere iyice gömülmüş aygıtın altına sürünerek giriyor, kâh yukarıdaki kısımları gözden geçirmek için bir merdivene tırmanıyordu. Aslında bunlar bir teknisyene bırakılacak türden işlerdi ama subay hepsini büyük bir hevesle yerine getiriyordu, ya bu aygıta özel bir hayranlık beslediği ya da özel nedenleri olduğundan bu işi başkalarına güvenip bırakamadığı için. "Artık her şey hazır!" diye bağırdı sonunda ve merdivenden indi. Son derece yorulmuştu, ağzını ardına kadar açarak soluk alıyordu, üniformasının yakasının altına iki tane zarif kadın mendili sıkıştırmıştı. "Bu üniformalar tropik iklim için fazla ağır" dedi gezgin, subayın beklediğinin aksine, aygıt hakkında herhangi bir soru sormadan. "Kuşkusuz" dedi subay ve yağ içindeki ellerini yanı başındaki su dolu teknede yıkadı. "Ancak bizim için vatan demek onlar; biz de vatanımızı yitirmek istemeyiz. – Şimdi şu aygıta bakın ama" diye ekledi hemen, ellerini bir havluya kurularken bir yandan da aygıtı gösteriyordu. "Bu noktaya kadar elleri kullanmak gerekliydi ama bundan böyle aygıt tek başına çalışacak." Gezgin başıyla doğruladı bu sözü ve subayın peşinden gitti. Subay beklenmedik olaylara karşı kendini güvenceye aldıktan sonra "Elbette arızalar da çıkacaktır" dedi, "ama bugün böyle bir şey olmayacağını umuyorum, yine de hazırlıklı olmalıyız.

Aygıt on iki saat kesintisiz çalışmalı. Arızalar olursa da ufak tefek şeyler olacaktır, hemen de icabına bakılır."

"Oturmaz mısınız?" diye sordu nihayet, üst üste yığılı hasır sandalyelerden birini çekip aldı ve gezgine uzattı; gezgin de teklifi reddedemedi. Bir çukurun kenarına oturdu ve aşağıya çabucak göz attı. Pek derin değildi. Çukurun bir tarafında kazılan topraklar yığılıp duvar oluşturmuştu, öbür tarafında ise aygıt duruyordu. "Komutanın size bu aygıtı önceden anlatıp anlatmadığını bilmiyorum" dedi subay. Gezgin eliyle belirsiz bir hareket yaptı; subayın da canına minnetti, çünkü şimdi kendisi bilgi verebilirdi aygıt hakkında. "Bu aygıt," diyerek tuttuğu krank koluna yaslandı, "eski komutanımızın bir icadı. Ben daha ilk deneylerden itibaren çalışmalara katıldım ve iş tamamlanana kadar da hepsinde yer aldım. Ama icat için övülecek kişi kesinlikle kendisidir. Eski komutanımızdan söz edildiğini duydunuz mu? Duymadınız mı? Eh, bütün bu ceza sömürgesini onun kurduğunu söylersem abartmış olmam. Biz arkadaşları daha o öldüğünde sömürgenin kendi içine kapanık bir düzeni olduğunu ve halefinin kafasında binlerce yeni plan olsa bile en azından daha uzun yıllar eski komutanın yaptıklarının hiçbir yerini değiştiremeyeceğini biliyorduk. Tahminlerimiz doğru çıktı; yeni komutan durumu kabul etmek zorunda kaldı. Eski komutanımızı tanımamış olmanız

pek yazık. – Ama" diyerek sözlerine ara verdi subay, "ben gevezelik ediyorum, oysa onun aygıtı önümüzde duruyor. Gördüğünüz gibi üç kısımdan oluşuyor. Zaman içinde bu kısımların her biri için halk arasında isimler kullanılmaya başladı. En alttakinin adı yatak, üsttekinin adı çizici, şu ortadaki hareketli parçanınki de tırmık". "Tırmık mı?" diye sordu gezgin. Pek dikkatli dinlememişti, gölgesiz vadide güneş fazla etkiliydi, insan kafasını toplayamıyordu. Gezgin, geçit törenlerinde giyilen, omuzları apoletli, kordonlar sarkan dar ceketiyle meseleyi hevesle açıklayan subayı daha bir takdire değer bulmuştu, subay konuşurken bir yandan da elindeki tornavidayla şurada burada bir vidayla uğraşıyordu. Asker de gezginle aynı ruh hali içinde gibi görünüyordu. Mahkûmun zincirini iki elinin bileğine dolamış, bir eliyle silahına dayanmıştı, başını öne eğmişti ve hiçbir şey umurunda değildi. Gezgin buna pek şaşırmadı çünkü subay Fransızca konuşuyordu ve Fransızcayı ne asker ne de mahkûm anlıyordu tabii. Ama mahkûmun yine de subayın açıklamalarını izlemeye çalışması daha da dikkat çekiciydi. Miskin ama ısrarlı bir tavırla gözlerini subayın gösterdiği yerlere çeviriyordu, gezgin bir soru sorarak subayın sözünü kestiğinde o da tıpkı subay gibi gezgine baktı.

"Evet, tırmık" dedi subay, "çok uygun bir isim. İğneler tırmık şeklinde düzenlenmiş, bir tek yerde ve

çok daha sanatkârane olsa da tamamı tırmık gibi işliyor. Az sonra anlayacaksınız zaten. Mahkûm buradaki yatağa yerleştiriliyor. – Önce aygıtı anlatacağım size, sonra da işlemi bizzat uygulayacağım. O zaman daha iyi anlayabileceksiniz. Çizicideki bir dişli de aşırı bilenmiş; çalışırken çok gıcırdıyor, insan konuştuğunu anlamıyor; ne yazık ki burada yedek parça bulmak zor. – Evet, dediğim gibi işte yatak burada. Tamamıyla pamukla kaplı; bunun nedenini öğreneceksiniz. Mahkûm bu pamuğun üzerine yüzüstü yatırılıyor, elbette çıplak olarak; şurada eller için, şurada ayaklar için, şurada da boynu için kayışlar var, sıkı sıkı bağlanıyor mahkûm. Yatağın başucunda, dediğim gibi adamın yüzüstü yatacağı yerde şu küçük keçe tıkaç var, adamın tam ağzının içine girecek şekilde kolayca ayarlanabiliyor. Amacı adamın bağırmasını ve dilini ısırmasını engellemek. Adam elbette ki keçeyi ağzına alacak, yoksa boynundaki kayış yüzünden boynu kırılır. "Bu pamuk mu?" diyen gezgin öne eğildi. "Elbette," dedi subay, gülümseyerek, "kendiniz dokunup bakın." Gezginin elini yakalayıp yatağa dokundurdu. "Özel hazırlanmış bir pamuk, bu yüzden ne olduğu anlaşılmıyor; ne işe yaradığını size daha sonra anlatacağım." Gezgin, aygıta ısınır gibi olmuştu; güneşten korunmak için ellerini gözüne siper etti, aygıtın üst tarafına baktı. Büyük bir aygıttı. Yatakla çizicinin çapları eşitti, iki

koyu renk sandık gibi duruyorlardı. Çizici, yatağın yaklaşık iki metre yukarısına yerleştirilmişti; çiziciyle yatak, keskin güneşin altında neredeyse ışınlar saçan dört pirinç çubukla köşelerinden birleştirilmişti. Sandıkların arasında, bir çelik bandın ucunda tırmık sallanıyordu.

Subay gezginin az önceki ilgisizliğini pek fark etmemişti ama şimdi kendini gösteren ilgisini hissediyordu; onun aygıtı rahatça incelemesine zaman kalsın diye açıklamalarına ara verdi. Mahkûm da gezgine öykündü; ama elini siper edemediği için gözlerini kırpıştırarak baktı yukarıya.

"Demek adam burada yatıyor" dedi gezgin, koltuğunda geriye yaslandı ve bacak bacak üstüne attı.

"Evet" dedi subay, kasketini biraz geriye itti, elini sıcaklamış yüzünde gezdirdi, "Dinleyin şimdi! Hem yatağın hem de çizicinin kendi elektrikli bataryaları var; yataktaki yatakta kullanılıyor, çizicininki de tırmıkta. Adam sımsıkı bağlandıktan sonra yatak hareket ettiriliyor. Küçük küçük ve hızlı kasılmalarla hem iki yana, hem yukarı aşağı gidip geliyor. Akıl hastanelerinde buna benzer aygıtlar görmüş olmalısınız; bizim yatağımızın tek farkı bütün hareketlerin inceden inceye hesap edilmiş olması; çünkü bu hareketlerin tırmığın hareketlerine milimi milimine uygun olması gerekli. Hükmü asıl uygulayacak kısım ise tırmıktır."

“Hüküm nedir?” diye sordu gezgin. “Bunu da mı bilmiyorsunuz?” dedi subay, şaşkınlıkla ve dudaklarını ısırdı. “Açıklamalarım karışık olduysa bağışlayın beni, çok çok özür dilerim. Açıklamaları eskiden komutanım yapardı ama yeni komutan bu onurlu görevi yerine getirmekten vazgeçti; ancak bu kadar önemli bir ziyaretçiyi” –gezgin bu onurlandırmayı iki eliyle birden durdurmaya çalıştıysa da subay sözünde ısrarcıydı– “bu kadar önemli bir ziyaretçiyi hükmümüzün biçimi hakkında bilgilendirmemesi de bir yenilik, ki–” dilinin ucuna bir sövgü gelmişti ama kendini tuttu, “bana bu konuda bilgi verilmedi, suç bende değil” demekle yetindi. “Hem bizim hüküm çeşitlerimizi anlatma konusunda en ehil kişi benim, çünkü burada” diyerek göğüs cebine vurdu eliyle, “eski komutanımızın kendi eliyle hazırladığı çizimler var.”

“Komutanın kendi eliyle hazırladığı çizimler mi?” diye sordu gezgin. “O her şeyi kendinde mi toplamıştı? Hem asker hem de yargıç, mühendis, kimyager ve teknik ressam mıydı?”

“Evet” dedi subay, başını sallayarak, bakışı sabit ve düşünceliydi. Sonra kendi ellerini inceledi; çizimleri tutacak kadar temiz görünmediler gözüne, bu yüzden tekneye gidip bir kez daha yıkadı ellerini. Sonra küçük, deri bir dosya çıkardı, “Bizim hükmümüz kulağa pek sert gelmez” dedi. “Mahkûmun karşı geldiği yasak

neyse, tırmıkla bedenine yazılır. Örneğin bu mahkûmun" diyerek adamı gösterdi, "bedenine şöyle yazılacak: Amirine saygı göster!"

Gezgin, adama bir göz attı; subay kendisini işaret ederken başını öne eğmişti, görünüşe bakılırsa bir şeyler anlayabilmek için kulak kesilmişti. Ama birbirine bastırdığı kalın dudaklarının hareketlerine bakılınca hiçbir şey anlayamadığı belli oluyordu. Gezginin sormak istediği çeşitli şeyler vardı ama adama bakınca sadece, "Ne hüküm verildiğini biliyor mu?" dedi. "Hayır" dedi subay ve açıklamalarına devam etmek istedi, ancak gezgin onun sözünü kesti. "Hakkında verilen hükmü bilmiyor mu?" "Hayır," dedi, subay yine, bir an konuşamadı, sanki gezginden neden bunu sorduğuna dair bir açıklama bekler gibiydi; sonra, "Hükmü ona bildirmenin bir yararı olmazdı," dedi. "nasıl olsa bedeninde görüp öğrenecek." Gezgin artık başka bir şey sormayacaktı ki mahkûmun gözlerini üzerinde hissetti; anlatılan işlemi onaylayabiliyor musun diye sorar gibiydi. Gezgin, arkasına yaslanmışken tekrar öne eğildi, "Ama mahkûmiyet aldığını biliyor, değil mi?" diye sordu. "Onu da bilmiyor," dedi subay ve birkaç özel söz beklercesine gezgine gülümsedi. "Bilmiyor demek," dedi gezgin ve eliyle alnını sıvazladı, "öyleyse bu adamın, savunmasının nasıl değerlendirildiği hakkında da bir bilgisi yok." "Kendisini savunma fırsatı olmadı"

dedi subay ve gözlerini kaçırdı, sanki kendi kendine konuşuyordu da kendisi için çok doğal sayılan bu tür şeyleri anlatarak gezgini utandırmak istemiyordu. "Kendini savunmak için fırsatı olmalıydı" dedi gezgin ve koltuğundan kalktı.

Subay, aygıt hakkında yaptığı açıklamaya uzunca bir süre ara verilmesi tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu anladı; bu nedenle gezginin yanına gitti, koluna asıldı, dikkatler açıkça üzerinde toplanınca olduğu yerde dikleşen –asker de zinciri çekiyordu– mahkûmu eliyle gösterdi: "Meseleyi anlatayım size. Burada, ceza sömürgesinde yargıçlık görevi bende. Gençliğime rağmen. Eski komutan zamanında da bütün ceza konularında ona yardımcı olurdum, bu aygıtı da en iyi ben bilirim. Benim esas aldığım şey şu: Suçtan kuşku duyulmaz. Başka mahkemeler bu esasa göre hareket edemezler çünkü tek kişiden oluşmazlar ve onların da üzerinde başka mahkemeler vardır. Buradaysa durum böyle değil, en azından eski komutanımız zamanında öyle değildi. Gerçi yeni komutan benim mahkememe karışmaya heveslendi ama bugüne kadar onu dışarıda tutmayı başardım, bundan sonra da başaracağım. – Bu vakanın size anlatılmasını istediniz; ötekiler gibi basit bu da. Bu sabah bir yüzbaşı, kendisine emir eri olarak tayin edilen ve kapısının önünde yatan bu adamın uyuyakalıp hizmet vermediğini bildirerek şikâyette

bulundu. Adamın görevi, her saat başı kalkıp yüzbaşının kapısının önünde selama durmak. Kuşkusuz zor bir görev değil, gerekli de, çünkü adam hem korumak hem de hizmet için uyanık kalmalı. Yüzbaşı dün gece, emir erinin görevini yerine getirip getirmediğini kontrol etmek istemiş, saat tam ikide kapıyı açmış ve adamı büzülmüş uyurken bulmuş. Kamçısını almış ve adamın yüzünde şaklatmış. Ayağa kalkıp özür dilemek yerine adam komutanının bacaklarına sarılmış, onu sarsıp, "Bırak şu kırbacı, yoksa seni yerim" diye bağırmış. – Mesele bu. Subay bir saat önce bana geldi, söylediklerini yazdım hemen arkasından da hükmü bildirdim. Sonra da adamı zincire vurdurdum. Bütün bunlar pek kolay oldu. Eğer adamı önceden çağırıp sorgulasaydım karışıklık çıkardı. Yalan söylerdi, eğer ben yalanlarını çürütürsem onların yerine başka yalanlar söylerdi filan. Ama şimdi elime geçirdim ve bir daha bırakmam. – Şimdi her şey anlaşıldı mı? Ama geç kalıyoruz, işlem başlamalıydı, bense aygıtı açıklamayı hâlâ bitirmedim." Gezgini yine koltuğa oturmaya zorladı, yeniden aygıtın başına geçti ve anlatmaya başladı: "Gördüğünüz gibi tırmık insan bedeniyle uyumlu; şu tırmık belden yukarısı için, şu tırmıklar da bacaklar için. Kafa için sadece şu küçük keski kullanılıyor. Anladınız mı?" Gezginin önünde nazikçe eğildi, en ayrıntılı açıklamaları yapmaya hazırdı.

Gezgin kaşlarını çatarak tırmığa baktı. Adli uygulamayla ilgili açıklamadan tatmin olmamıştı. Yine de bir ceza sömürgesinde bulunduğunu, burada özel kuralların geçerli olduğunu ve sonuna kadar askeri düzende ilerlemek gerektiğini kendi kendine tekrarlaması gerekti. Ayrıca belli ki, yavaş yavaş olsa da, bu dar kafalı subayın aklının yatmayacağı yeni bir sistem getirmeye kararlı olan yeni komutandan da umutluydu. Bunları düşünen gezgin, "Komutan infazda hazır bulunacak mı?" diye sordu. "Kesin değil" dedi subay, bu ani soru onu üzmüştü, yüzündeki dostça ifade değişti: "Tam da bu yüzden acele etmeliyiz. Bu nedenle, ne kadar istemesem de açıklamalarımı kısa tutmak zorundayım. Ama yarın, aygıt temizlendikten sonra –aygıtın tek kusuru bu kadar kirlenmesi–, daha ayrıntılı açıklamalar yaparım. Şimdi en gerekli olanları söyleyeyim. –Adam yatakta yatarken yatak titreyişe geçirildiğinde, tırmık onun bedeninin üzerine indirilir. Uçları adamın bedenine hafifçe değecek şekilde kendini ayarlar, ayarlama tamamlanınca bu çelik bant hemen gerilip çubuk şeklini alır. Ve oyun başlar. Bu işe aşina olmayan biri dışarıdan bakınca cezalar arasında bir fark görmez. Tırmık hep aynı şekilde çalışır gibi görünür. Sarsılarak sivri uçlarını insanın bedenine saplar, sarsılan yatak da adamın bedenini titretmektedir. Hükmün yerine getirilmesini herkesin kontrol edebilmesi için tırmık

camdan yapılmıştır. İğneleri onun içine yerleştirmek teknik açıdan bazı zorluklar yarattı ama pek çok denemeden sonra başarabildik. Zorluklardan yılmadık. Şimdi herkes iğnelerin insanın bedenine nasıl işlediğini camın içinden görebiliyor. Yakına gelip iğneleri seyretmek istemez misiniz?"

Gezgin ağır ağır ayağa kalktı, gidip tırmığın üzerine eğildi. "Görüyorsunuz," dedi subay, "iki türlü iğne var, çeşitli şekillerde düzenlenmiş. Her uzun iğnenin yanında bir de kısa iğne var. Uzun olan yazıyor, kısası da su fışkırtıyor, kanı silsin ve yazı hep okunaklı kalsın diye. Kanlı su sonra burada küçük oluklara akıtılıyor ve sonunda bu ana oluğa geliyor, onun boşaltma borusu da şu çukura gidiyor." Subay eliyle kanlı suyun akacağı yolu gösterdi. Durumu olabildiğince anlaşılır kılmak için akan suyu boşaltma borusunun ağzında iki eliyle birden yakalar gibi yapınca, gezgin başını kaldırdı ve eliyle arkasını yoklayarak koltuğuna geri dönmek istedi. O zaman mahkûmun da, tıpkı kendisi gibi, subayın tırmığın kurulumunu yakından görme çağrısına uymuş olduğunu dehşetle fark etti. Mahkûm zincirin öbür ucundaki uykulu askeri biraz öne doğru çekmiş ve camın üzerine eğilmişti. İki adamın az önce gözlemiş oldukları şeyi onun da şaşkın gözlerle aradığı ama açıklamayı anlamadığı için bulamadığı görülüyordu. Sağa sola eğildi. Durmadan gözleriyle camı tarı-

yordu. Gezgin, onu geri çekmek istedi çünkü adamın bu yaptığı herhalde ceza almasını gerektirecekti. Oysa subay gezgini eliyle durdurdu, öbür eliyle çukurun etrafındaki siperden bir parça toprak aldı ve askere fırlattı. Asker birden gözlerini kaldırdı, mahkûmun neye cesaret ettiğini gördü, silahını elinden bıraktı, topuklarını yere sıkıca bastırdı, mahkûmu tutup geri çekince adam bir anda yere düştü; adam yerde dönüp dururken, zincirlerini şakırdatırken asker tepesinde durup onu seyretti. "Kaldır şunu!" diye bağırdı subay, çünkü mahkûm yüzünden gezginin dikkatinin iyice dağıldığını fark etmişti. Hatta gezgin tırmığa aldırmaksızın üzerinden öbür tarafa eğilmişti, mahkûma neler olduğunu görmek istiyordu. "Dikkatli davran ona!" diye bağırdı subay yeniden. Aygıtın çevresinden dolaştı, mahkûmu koltukaltlarından yakaladı, ayakları yerde kayıp duran adamı askerin yardımıyla ayağa kaldırdı.

Subay tekrar yanına geldiğinde, gezgin, "Artık her şeyi biliyorum" deyince subay da, "En önemli kısmı dışında" diye yanıtladı onu ve gezginin kolunu yakalayıp tepeyi gösterdi. "Orada, çizicinin içinde çark mekanizması var, tırmığın hareketini belirliyor, bu çark hükümde ne yazılıysa ona göre çalışıyor. Ben hâlâ eski komutanın çizimlerini kullanıyorum. İşte buradalar" –deri dosyanın içinden birkaç sayfa çıkardı– "ama ne yazık ki sizin elinize veremem, en değerli varlığımdır

onlar. Oturun, size bu mesafeden göstereceğim, her şeyi gayet güzel göreceksiniz." İlk sayfayı gösterdi. Gezgin övgü sözleri söylemek isterdi ancak gördüğü sadece bir labirent oluşturacak şekilde, birbirini birkaç kez çaprazlama kesen çizgilerdi, bunlar kâğıdın üzerini öylesine doldurmuşlardı ki, aradaki beyaz boşluklar zorlukla seçilebiliyordu. "Okuyun" dedi subay. "Okuyamıyorum" dedi gezgin. "Çok okunaklı" dedi subay. "Çok sanatkârane" diye kaçamaklı bir yanıt verdi gezgin, "ama yazıyı sökemiyorum." "Evet," dedi subay, güldü ve dosyayı yerine koydu, "öğrenciler için hazırlanmış güzel yazı değil bu. Uzun uzadıya okumak gerek. Siz de sökersiniz yazıyı sonunda mutlaka. Tabii basit bir yazı olmamalı, ne de olsa hemen öldürmemeli, ortalama on iki saatlik bir sürenin sonunda olmalı; dönüm noktasının altıncı saatte olacağı hesap edilmiştir. Demek ki asıl yazının çevresinde pek çok süsleme bulunmalı. Asıl yazı bedeni sadece ince bir kuşak gibi sarıyor; bedenin geri kalan kısmı süslemelere ayrılıyor. Şimdi tırmığın ve aygıtın tamamının çalışmasının değerini anlayabiliyor musunuz? Baksanıza!" Merdivene sıçradı, çarkın birini çevirdi, aşağıya, "Dikkat, kenara çekilin!" diye seslendi ve işlem başladı. Eğer çark gıcırdamamış olsaydı, her şey şahane olurdu. Subay sanki çarkın verdiği bu rahatsızlığa şaşırmış gibiydi, yumruğunu sıkarak onu tehdit etti, sonra özür dilercesine

gezgine döndü, kollarını iki yana açtı, aygıtın çalışmasını aşağıdan kontrol etmek için aceleyle merdivenden indi. Yolunda gitmeyen bir şey vardı ve bunu sadece kendisi fark etmişti; tekrar yukarı tırmandı, iki elini birden çizicinin içine soktu, sonra aşağıya daha hızlı inebilmek için merdiveni kullanmayıp çubuklardan birine tutunup aşağı kaydı, gürültünün arasında sesini duyurabilmek için gezginin kulağının içine var gücüyle bağırdı: "İşleyişi anlayabiliyor musunuz? Tırmık yazmaya başlıyor, adamın sırtına yazının ilk taslağını işler işlemez pamuk tabakası yuvarlanıp bedeni yavaşça yana döndürüyor, tırmığa yeni yer açıyor. O arada yazı yazılırken açılan yaralar pamuğa değiyor, pamuktaki özel malzeme sayesinde kanama hemen duruyor ve o bölge yazının daha derinleştirilmesi için hazırlanıyor. Tırmığın ucundaki dişler beden döndükçe yaraların üzerindeki pamukları söküp alıyorlar, çukura atıyorlar ve tırmık yeniden çalışıyor. Böylece on iki saat boyunca yazı gitgide derine iniyor. İlk altı saatte mahkûm eskisi gibi yaşıyor, sadece acı çekiyor. İki saat sonra keçe çıkarılıyor, çünkü artık adamın bağıracak gücü kalmıyor. Başucundaki bu elektrikle ısıtılan çanağa sıcak pirinç lapası konuyor, adamın canı isterse diliyle alabildiği kadar yiyebilir onu. Fırsatı kaçıran olmaz. Hiç rastlamadım kaçırana, gördüğüm bunca olayda. Ancak altıncı saatte yediğinden tat almamaya başlar.

Ben genellikle burada yere çömelir, bu görüntüyü gözlerim. Mahkûmun ağzındaki son lokmayı yuttuğu pek olmaz, ağzında döndürür durur, sonra çukura tükürür. Eğilmezsem suratıma gelir. Ama adam altıncı saatte nasıl da sessizleşir. En salağı bile anlamaya başlar. Gözlerin çevresinde başlar bu anlama. Oradan yayılır. Öyle bir manzaradır ki, insanı adamla birlikte tırmığın altına girmeye teşvik eder neredeyse. Başka bir şey olmaz, adam ne yazıldığını anlamaya başlar, kulak verir gibi dudaklarını büzer. Siz de gördünüz, ne yazıldığını bakarak sökmek kolay değil; ama bizim adamımız onu yaralarıyla okuyor. Aslında zor bir iş; tamamını okuyabilmesi altı saatini alıyor. Ama o zamana kadar tırmık bedenine iyice saplanıyor, onu çukura fırlatıyor, orada adam kanlı sulara, pamuğun üzerine düşüyor. Böylece mahkeme sona eriyor, biz de, yani askerle ben de adamı gömüyoruz."

Gezgin kulağını subaya yaklaştırmıştı, elleri ceketinin ceplerinde, makinenin çalışmasını izliyordu. Mahkûm da aynı yere bakıyordu ama bir şey anlamadan. Biraz eğildi, subayın bir işareti üzerine asker elindeki bıçakla onun gömleğini ve pantolonunu arka taraftan ikiye keserken ve bu iki parça giysi üzerinden sıyrılıp yere düşerken gidip gelen iğneleri gözleriyle izledi; çıplaklığını örtmek için yere düşen giysilerine uzanmak istedi ama asker, üzerinde kalan son kumaş

parçaları da yere düşsün diye adamı havaya kaldırdı. Subay makineyi çalıştırdı, ve o anda çöken sessizlikte mahkûm tırmığın altına yatırıldı. Zincirler çözüldü ama kayışlar sıkılaştırıldı; ilk anda mahkûm rahatlar gibi oldu. Sonra tırmık biraz daha derine girdi, çünkü mahkûm pek cılızdı. Tırmığın uçları bedenine değdiğinde adamın ürperdiği görüldü; asker onun sağ eliyle meşgulken adam nereye doğru olduğunu bilmeden sol elini ileriye uzattı; ama elini gezginin olduğu yöne doğru uzatmıştı. Subay gözlerini ayırmaksızın yandan gezgini izliyordu, sanki kendisinin en azından üstünkörü açıklamış olduğu infazın onun üzerindeki etkisini yüzünden okumak ister gibiydi.

Mahkûmun elinin bileğine takılan kayış koptu; belki de asker onu fazla germişti. Asker, kopan kayışı subaya gösterdi, yardımını istiyordu. Subay onun yanına gitti, yüzünü gezgine döndürerek, "Bu makine pek çok bileşenden oluşuyor, şurasında burasında bir şeyler kopuyor ya da kırılıyor; ama bu, bizim makine hakkındaki genel düşüncemizi etkilememeli. Hem kayışın yerine geçecek bir şey bulunur hemen; ben bir zincir kullanacağım; ancak bunu yapınca sağ kolun salınımı pek yumuşak olmayacak." Zincirleri takarken bir yandan da konuşuyordu: "Makinenin bakımını sağlamak için gereken maddi olanaklar artık çok sınırlı. Eski komutan zamanında sadece bu amaç için

kullanacağım bir ödenek ayırmıştı. İçinde akla gelen her türlü yedek parçanın bulunduğu bir depo vardı. İtiraf ediyorum ki neredeyse savurganca davrandım, eskiden demek istiyorum, yeni komutanın iddia ettiği gibi şimdi değil, eski usullere karşı çıkmak için her şeyi bahane ediyor zaten. Şimdi makinenin ödeneği onun elinde, ne zaman yeni bir kayış aldırmak istesem kanıt olarak kopan kayışı göstermemi istiyor, yenisi de on gün sonra geliyor ama daha kötü kalitede, işe de pek yaramıyor. Ama o arada kayış olmadan makineyi nasıl işleteceğim kimsenin umurunda değil."

Gezgin, yabancısı olduğu durumlara, kararı etkileyecek şekilde müdahale etmenin hep sakıncalı olduğunu geçirdi aklından. Kendisi ne ceza sömürgesinin vatandaşıydı ne de sömürgenin bulunduğu devletin. Bu idam hakkında karar vermeye ya da onu engellemeye kalkışsa ona sen bir yabancısın, sesini çıkarma, diyebilirlerdi. Buna verecek bir yanıtı olamazdı, olsa olsa bu durumda kendini anlayamadığını, çünkü sadece gözlemlemek amacıyla yolculuk ettiğini, yabancısı olduğu mahkeme kararlarını değiştirmeyi düşünmediğini söyleyebilirdi. Oysa şimdi buradaki durum son derece kışkırtıcıydı. İşlemin haksız ve idamın insanlık dışı oluşundan en ufak bir kuşku duyulamazdı. Gezginin çıkar peşinde olduğunu kimse iddia edemezdi çünkü mahkûmu tanımıyordu, yurttaşı değildi, üstelik

acıma duygusu da uyandırmıyordu. Gezgin, yüksek makamların tavsiyesiyle gelmişti, burada büyük bir nezaketle karşılanmıştı, bu infazı izlemeye davet edilmiş olması, bu mahkeme hakkındaki görüşünün istendiği anlamını taşıyordu. Açıkça duyduğu üzere komutan bu işleme taraftar olmadığı ve subaya neredeyse düşmanca davrandığı için gezginin görüşünün istenmesi olasılığı yüksekti.

O sırada subayın öfkeyle bağırdığını duydu gezgin. Az önce, mahkûm dayanılmaz bir kusma isteğiyle gözlerini kapayıp kusunca, biraz da zorlanarak, subay keçe tıkacı mahkûmun ağzına sokmuştu. Hemen onu tutup kütükten kaldırmış ve kafasını çukura doğru döndürmek istemişti; ama geç kalmıştı, kusmuk çoktan makinenin üzerinden aşağı akıyordu. "Hepsi komutanın yüzünden!" diye bağırdı subay ve şuursuzca öndeki pirinç çubukları sarsmaya başladı, "Makinem ahır gibi pisleniyor." Titreyen elleriyle gezgine neler olduğunu gösterdi. "İdamdan bir gün önce yemek verilmemesi gerektiğini saatlerce komutana anlatmaya çalıştım. Ama benimsenen yumuşak yaklaşım nedeniyle, farklı düşünüyor. Adam götürülmeden önce komutanın hanımları onun ağzını şekerlemelerle dolduruyorlar. Adam hayatı boyunca bayat balıklarla beslenmiş, şimdiyse şekerleme yemek zorunda kalıyor! Tamam, bunu yapabilirler tabii, benim de itirazım olmaz ama neden

üç aydır istememe rağmen yeni bir keçe sağlamıyorlar? Yüzden fazla kişinin ölürken ağzında emdiği ve ısırdığı bu keçeyi insan tiksinmeden nasıl ağzına alabilir?"

Mahkûm başını yere koymuştu, huzurlu görünüyordu, asker de mahkûmun gömleğiyle makineyi siliyordu. Subay yanına yaklaşınca gezgin neden olduğunu bilmeden bir adım geriledi ama subay onu elinden tutup kenara çekti. "Sizinle baş başa biraz konuşmak istiyorum," dedi, "izin verir misiniz?" "Elbette" dedi gezgin ve gözlerini yerden kaldırmadan subayı dinledi.

"Sizin şimdi beğenme fırsatını bulduğunuz bu işlemi ve bu idamı sömürgemizde artık açıkça destekleyen kalmadı. Tek temsilcisi benim, aynı zamanda eski komutanın mirasının tek temsilcisi de benim. Bu işlemin daha fazla geliştirilmesini artık düşünemem, ben bütün gücümle var olanı korumaya çalışıyorum. Eski komutan hayattayken sömürgede çok taraftarı vardı; eski komutanın ikna yeteneğinin bir kısmına sahibim ama onun gibi güçlü değilim; bu yüzden taraftarları saklandılar, hâlâ pek çok taraftarı var, ancak hiçbiri bunu itiraf etmiyor. Siz bugün, yani idam yapılan bir günde çayhaneye gitseniz ve etrafı dinleseniz, belki de sadece müphem sözler duyarsınız. Bunları söyleyenler taraftarlarıdır, ne var ki şimdiki komutan ve onun şimdiki fikirleri varken bunlar hiçbir işime

yaramıyor. Sorarım size: Bu komutan ve onu etkileyen kadınları yüzünden böyle önemli bir şey" –eliyle makineyi gösterdi– mahvolsun mu? Buna göz yumabilir misiniz? Adamıza birkaç günlüğüne gelen bir yabancı olsanız bile mi? Ama kaybedecek zaman yok, benim yargı yetkime karşı hazırlık yapılıyor; komutanlıkta görüşmelere başladılar bile, beni bu toplantılara çağırmıyorlar; sizin bugünkü ziyaretiniz bile bu durumun anlamına uygun görünüyor bana; korkuyorlar ve sizi yolluyorlar, yani bir yabancıyı. – Eski günlerde idamlar nasıl da farklıydı! İdamdan bir gün öncesinden bütün vadiyi doldururdu insanlar, herkes seyretmeye gelirdi, komutan sabah erkenden kadınlarıyla birlikte ortaya çıkardı; borular bütün kamp alanını ayağa kaldırırdı; her şeyin hazır olduğu haberini ben verirdim; topluluk –yüksek dereceli memurların hiçbiri katılmazlık edemezdi– makinenin etrafını alırdı; şu üst üste yığılmış hasır koltuklar o eski günlerin acınası bir kalıntısı. Makine pırıl pırıl parlatılırdı, hemen hemen her idamda yeni yedek parçalar verilirdi bana. Yüzlerce gözün önünde –ta şuradaki yamaçlara kadar bütün seyirciler ayak parmaklarının ucunda yükselirlerdi– komutan mahkûmu kendi elleriyle tırmığın altına yatırırdı. Bugün sıradan bir askerin yaptığını o günlerde ben yapardım, yani mahkeme başkanı, ben bundan onur duyardım. Sonra infaz başlardı! Makinenin ça-

lışmasını bölecek hiçbir uygunsuz ses duyulmazdı. Kimileri artık seyretmez, gözleri kapalı kumda yatarlardı; şimdi adaletin yerini bulduğunu herkes bilirdi. Sessizliğin içinde sadece mahkûmun keçenin altında boğuklaşan inlemeleri duyulurdu. Bugün makine, adamın ağzından keçenin boğamayacağı yükseklikte bir inilti çıkarttıramıyor; ama eskiden yazıyı kazan iğnelerden akan sıvı çok yakıcıydı, bugün bunun kullanılmasına izin verilmiyor. Eh, sonra da altıncı saat geliyordu! Herkes yakından bakmak istiyordu ama herkesin arzusunu yerine getirmek mümkün değildi. Komutan sağgörü sahibiydi, öncelikle çocukların dikkate alınması gerektiği konusunda emir verirdi, bense mesleğim gereği her zaman en yakında dururdum; çoğunlukla sağıma soluma ikişer çocuk alır, çömelip sarılırdım onlara. O acılar içindeki surattaki değişimi nasıl da görürdük, yanaklarımız en sonunda ulaşılan ve yerine getirilen adaletin ışığında nasıl da parlardı. Ne günlerdi, dostum!"

Belli ki subay karşısındakinin kim olduğunu unutmuştu; gezgine sarılmış, başını omzuna yaslamıştı. Gezgin ne yapacağını bilemez haldeydi, sabırsız gözlerle subayın üzerinden uzaklara bakıyordu. Asker temizliği bitirmişti, bir kutudan aldığı pirinç lapasını çanağa boşaltıyordu. Görünüşe göre iyice dinlenmişe benzeyen mahkûm bunun farkına varır varmaz dilini

uzatıp lapaya değdirmeye çalıştı. Askerse onu sürekli öteye itiyordu, çünkü henüz lapanın zamanı gelmemişti, ancak askerin kirli ellerini lapaya daldırıp gözü aç mahkûmun önünde yemesi de çok yakışıksızdı.

Subay kendini çabuk toparladı. "Sizi duygulandırmak istememiştim," dedi, "o günleri şimdi anlamanızı sağlamanın olanaksız olduğunu biliyorum. Zaten makine hâlâ çalışıyor ve işini görüyor. Bu vadide tek başına kalsa bile işini görür o. Ceset de sonunda inanılmaz yumuşak bir uçuşla çukura düşüyor, eskiden olduğu gibi çukurun etrafına yüzlerce kişi sinekler gibi üşüşmese de. Eskiden çukurun çevresine sağlam bir parmaklık koymak zorunda kalmıştık ama çoktan kaldırıldı o."

Gezgin, yüzünü subaya göstermek istemiyordu, gözlerini amaçsızca etrafta gezdirdi. Subaysa onun ıssız vadiyi seyrettiğini sandı; bu yüzden de onun ellerini yakaladı, göz göze gelebilmek için çevresinde döndü ve "Kepazeliğin farkında mısınız?" diye sordu.

Ama gezgin sustu. Subay bir süre onu rahat bıraktı, ellerini beline dayayıp bacaklarını iki yana açarak sessizce durdu orada, yere baktı. Sonra cesaret verircesine gülümsedi gezgine, "Dün komutan sizi davet ettiğinde ben yakınınızdaydım," dedi, "daveti duydum. Komutanı tanırım. Bu davetinin amacını hemen anladım. Onun gücü beni engellemeye yeter ama bunu henüz

göze alamıyor, ancak belli ki beni sizin, yani saygın bir yabancının vereceği karara maruz bırakmak istiyor. Çok dikkatli hesap yapıyor: Adada ikinci gününüz, eski komutanı ve düşüncelerini tanımıyorsunuz, düşünce tarzınız Avrupai, belki de ölüm cezasına tamamıyla karşısınız, özellikle de cezanın böyle makineyle yerine getirilmesine, üstelik idamın halkın gözleri önünde yapılmadığını, kasvetli bir biçimde, hasarlı denebilecek bir makineyle gerçekleştirildiğini görüyorsunuz – bütün bunlar bir araya geldiğinde (komutan böyle düşünüyor) benim yöntemimi doğru bulmamanız çok kolay olmaz mıydı? Doğru bulmazsanız, bunu gizlemez (hâlâ komutanın bakış açısından konuşuyorum), söylersiniz, çünkü defalarca sınanmış kanaatlerinize mutlaka güveniyorsunuzdur. Siz pek çok milletin pek çok özelliğini görüp tanımış, onlara saygı göstermişsinizdir, bu nedenle, büyük olasılıkla kendi ülkenizde olsa belki karşı çıkarsınız ama herhalde burada bu yönteme var gücünüzle itiraz etmeyeceksinizdir. Oysa komutanın buna hiç ihtiyacı yok. Öylesine, gelişigüzel söylenmiş bir kelime yeterli. Sizin kanaatinize hiç uymasa da sadece görünüşte de olsa onun arzusuna uygun olması yeterli. Sizi bütün kurnazlığını kullanarak sorgulayacağına eminim. Hanımları da halka olup oturacak ve kulaklarını dikeceklerdir; şöyle diyeceklerdir: 'Bizde yargılama usulü farklıdır' ya da 'Bizde

hüküm verilmeden önce sanık ifade verir' ya da 'Bizde mahkûm kararı öğrenir' ya da 'Bizde ölüm cezasından başka cezalar da vardır' ya da 'Bizde sadece Ortaçağ'da işkence yapılırdı'. Bütün bunlar size doğal görüneceği gibi doğrudurlar da, bunlar benim usullerimle ilgisi olmayan masum ifadelerdir. Ama komutan nasıl karşılar bunları? O iyi komutanın iskemlesini hemen kenara itip balkona koştuğunu görür gibiyim, hanımlarının da onun peşinden koştuklarını görüyorum, onun sesini duyuyorum –hanımlar ona gök gürültüsü gibi bir ses diyorlar– şöyle diyor: 'Bütün ülkelerdeki yargılama usullerini incelemekle görevlendirilmiş Batılı büyük bir araştırmacı az önce, bizim eski usullerle uyguladığımız yöntemin insanlık dışı olduğunu söyledi. Böyle bir şahsiyetin böyle bir kararından sonra elbette benim artık bu usule tahammül etmem mümkün değil. Bugünden itibaren talimatım şudur… falan filan.' Müdahale etmek istersiniz, onun bildirdiği şeyi söylememişsinizdir, benim usulüme insanlık dışı dememişsinizdir, tam tersine, kendi inançlarınıza göre bu usulü en insancıl ve insana layık bir usul olarak görüyorsunuzdur, bu makineye de hayran olmuşsunuzdur – ama artık çok geçtir; hanımların doldurduğu balkona çıkamazsınız; varlığınızı belli etmek istersiniz, bağırmak istersiniz; ama hanımlardan biri eliyle ağzınızı kapatır – böylece ben de eski komutanın eseri de yitip gider."

Gezgin gülümsemesini bastırdı; demek onca zor sandığı bu görev bu kadar kolaydı. Kaçamaklı konuştu: "Benim nüfuzumu abartıyorsunuz; komutan benim tavsiye mektubumu okudu, benim mahkeme usulü konusunda uzman olmadığımı biliyor. Eğer fikrimi söyleyecek olsaydım, kişisel bir fikir olurdu bu, herhangi birinin fikrinden daha önemli olmazdı, hele bildiğim kadarıyla bu ceza sömürgesinde geniş yetkilere sahip olan komutanın fikrinden çok daha önemsiz olurdu. Sizin inandığınız gibi onun bu yöntem hakkındaki fikri bu kadar kesinse, o zaman korkarım ki benim naçiz desteğime ihtiyaç kalmadan bu yöntemin sonu gelmiştir."

Subay onun ne dediğini anlamış mıydı? Hayır, henüz anlamamıştı. Başını hararetle salladı, mahkûma, sonra da askere bir göz attı, ikisi de irkildiler, lapayı bıraktılar, subay gezgine iyice yaklaştı, yüzüne bakmadı, gözlerini onun ceketinin bir noktasına dikti, sesini adamakıllı alçaltarak, "Siz komutanı tanımıyorsunuz," dedi, "siz onun ve hepimizin karşısında –deyimi bağışlayın– bir ölçüde masumca duruyorsunuz; inanın bana, sizin etkinizi ne kadar takdir etsek azdır. İdama sadece sizin tanıklık edeceğinizi duyduğumda çok sevinmiştim. Komutanın bu talimatı aslında bana karşı verilmişti ama ben onu kendi lehime çeviriyorum. Yanlış kışkırtmaların ve aşağılayıcı bakışların dikkatinizi

dağıtmasına fırsat kalmadan –ki infazı seyredenler daha çok sayıda olsaydı bunlardan kaçınamazdınız– benim açıklamalarımı dinlediniz, makineyi gördünüz ve şimdi idamı seyretmektesiniz. Kararınızı çoktan vermişsinizdir; ufak tefek tereddütleriniz olsa da infazı görmenizle bunlar da ortadan kalkacaktır. Şimdi de sizden rica ediyorum: Komutanın karşısında bana yardımcı olun!"

Gezgin, onun sözlerine devam etmesine izin vermedi. "Elimden böyle bir şey gelemez ki," diye bağırdı, "olanaksız bu. Size ne zararım dokunabilir ne de yararım."

"Yapabilirsiniz" dedi subay. Gezgin, subayın ellerini yumruk yaptığını görünce korkar gibi oldu. "Yapabilirsiniz" diye yineledi subay, daha ısrarcı bir tavırla. "Başarılı olması gereken bir planım var. Siz, etkinizin yeterli olmadığını sanıyorsunuz. Ama ben yeteceğini biliyorum. Ancak diyelim ki siz haklısınız, o zaman bu yöntemin korunması için her şeyi, hatta belki yetersiz olanları da denemek gerekmez mi? Şu planımı dinleyin. Onun işleyebilmesi için her şeyden önce siz bugün, burada bu yöntem hakkındaki kararınızı olabildiğince açıklamamalısınız. Size doğrudan sorulmadığı sürece kesinlikle fikrinizi söylemeyin; açıklamalarınız da kısa ve müphem olmalı; bu konuda konuşmanın size zor geldiğini, küskün olduğunuzu, eğer açık ko-

nuşmanız gerekirse beddua okumak zorunda kalacağınızı anlamalılar. Yalan söyleyin demiyorum size, asla; sadece kısa yanıtlar verin; örneğin: 'Evet, infazı gördüm' deyin, ya da 'Evet, bütün açıklamaları dinledim'. Bu kadar, daha fazla değil. Ne kadar küskün olduğunuzu görmeleri için yeterince fırsat var, komutanın düşündüğü şekilde olmasa da. Komutan kuşkusuz her şeyi tamamıyla yanlış anlayacak ve kendi kafasına göre yorumlayacak. Benim planımın temelinde de bu var. Yarın komutanlıkta, komutanın başkanlığında, üst kademedeki bütün yöneticilerin katılacağı bir toplantı yapılacak. Komutan bu tür toplantıları bir gösteriye dönüştürmeyi biliyor. Bir balkon inşa edildi, orası hep seyircilerle dolar. Ben de bu görüşmelere katılmaya zorlanıyorum ama büyük bir tiksinti duyuyorum. Sizi mutlaka bu toplantıya davet edeceklerdir; bugün benim planıma uygun hareket ederseniz, o davet ısrarlı bir ricaya dönüşecektir. Ama bilemediğimiz bir nedenden dolayı davet edilmeyecek olursanız, siz davet edilmeyi talep etmelisiniz; ondan sonra böyle bir daveti kuşkusuz alacaksınızdır. Böylece yarın hanımlarla birlikte komutanın locasında otursunuz. Sizin orada bulunduğunuza emin olmak için sık sık yukarıya göz atacaktır. Çeşitli, yararsız, gülünç, sadece dinleyiciler için amaçlanmış gündem maddelerinin ardından –çoğunlukla limandaki inşaatlardır bunlar, hep limandaki

inşaatlardır!– sıra adli işleme gelir. Komutan bu maddeyi ele almazsa ya da yeterince çabuk ele almazsa ben görüşülmesini sağlayacağım. Ayağa kalkacağım ve bugünkü infazı duyuracağım. Kısa konuşup sadece bu isteğimi bildireceğim. Gerçi orada böyle bir bildiri yapılması pek alışılmış bir şey değildir ama ben yine de yapacağım. Komutan her zamanki gibi sevimli bir gülümsemeyle bana teşekkür edecektir, artık geri çekilemeyecek ve bu güzel fırsattan yararlanacaktır. 'Az önce' gibi bir şeyler söyleyecektir, 'infaz bildirimi geldi. Ben bu bildirime sadece büyük kâşifin infaz sırasında hazır bulunduğunu ekleyeceğim, kendilerinin sömürgemizi son derece onurlandıran ziyaretinden hepiniz haberdarsınız. Bugünkü oturumumuzun önemi de onun mevcudiyetiyle artmış bulunmaktadır. Bu büyük kâşife, eski usullere göre yürütülen infaz ve infaz öncesindeki işlem hakkındaki düşüncelerini soralım o zaman, değil mi?' Elbette herkes alkışlayacaktır onu, herkes onaylayacaktır sözlerini, en çok da ben. Komutan sizin önünüzde eğilecek ve 'Öyleyse herkesin adına size sorumu yöneltiyorum' diyecektir. O zaman siz balkonun parmaklığına yanaşacaksınız. Ellerinizi herkesin göreceği şekilde yerleştirin oraya, yoksa hanımlar ellerinizi tutup parmaklarınızla oynarlar. –Ve sonunda konuşma sırası size gelecektir. O zamana kadar o gerilimli saatleri nasıl atlatacağım, bilemiyorum.

Konuşurken kendinizi kesinlikle kısıtlamayın, gerçeği gümbür gümbür söyleyin, parmaklıktan eğilin, haykırın, evet, komutana düşüncenizi, asla değişmeyecek düşüncenizi bağıra bağıra söyleyin. Ama belki de bunu yapmak istemiyorsunuzdur, kişiliğinize uymuyordur, sizin memleketinizde belki bu gibi durumlarda başka türlü davranılıyordur, bu da doğrudur, bu da tamamıyla yeterlidir, hiç ayağa kalkmayın, sadece birkaç kelime söyleyin, ancak aşağıdaki görevlilerin duyacağı şekilde fısıldayarak söyleyin, yeter; infaza yeterli katılım olmamasından, gıcırdayan çarktan, kopuk kayıştan, iğrenç çuhadan söz etmenize hiç gerek yok, hayır, gerisini ben üstlenirim, hem inanın bana, eğer benim konuşmam onu salondan kaçırtmazsa dizüstü çöktürecek ve 'Eski komutan, senin önünde eğiliyorum' demek zorunda bırakacaktır. – Planım bu işte; onu uygulamama yardım etmek istiyor musunuz? Ama elbette istiyorsunuzdur, hatta daha da ötesi, yardım etmek zorundasınız." Ve subay, gezginin iki kolunu yakaladı, soluk soluğa suratına baktı. Son cümleleri öyle bağırarak söylemişti ki asker ve mahkûm bile dikkat kesilmişlerdi; hiçbir şey anlayamamalarına rağmen yemeklerini yerken soluklarını tutmuş ve lokmalarını çiğnerken gözlerini gezgine dikmişlerdi.

Gezginin nasıl bir yanıt vereceği en başından beri belliydi; görmüş geçirmiş bir adamdı, dolayısıyla şimdi

burada kararsız kalamazdı; temelde dürüst bir adamdı, korkusuzdu da. Ama şimdi askere ve mahkûma gözü ilişince birkaç saniye tereddüt etti. Sonunda vermesi gereken yanıtı verdi: "Hayır." Subay birkaç kez gözlerini kırpıştırdı ama gözlerini ondan ayırmadı. "Açıklama yapmamı ister misiniz?" diye sordu gezgin. Subay hiç konuşmadan başını salladı. "Ben bu yönteme karşıyım," dedi gezgin, "daha siz bunu benimle paylaşmadan önce –tabii bana gösterdiğiniz güveni hangi koşul altında olursa olsun kötüye kullanmayacağım– bu yönteme müdahale etmeye hakkım olup olmadığını ve müdahalemin küçük de olsa başarılı olma olasılığı bulunup bulunmadığını düşünmüştüm. İlk önce kime başvurmam gerekeceğini biliyordum: Elbette ki komutana. Siz konuyu daha da açıklığa kavuşturdunuz ama kararımı pekiştirmediniz, tam tersine, beni kararımdan döndüremese de sizin gönülden inancınız beni çok etkiledi."

Subay konuşmadı, makineye döndü, pirinç çubuklardan birini tuttu, sonra biraz geriye doğru kaykılarak, her şeyin yolunda gittiğine emin olmak istercesine yukarıdaki çiziciye baktı. Askerle mahkûm arkadaş olmuş gibiydiler; mahkûm, sımsıkı bağlı ellerinin izin verdiği ölçüde askere işaret etti, asker ona doğru eğildi; mahkûm onun kulağına bir şeyler fısıldadı, asker de başını olumlu anlamda salladı.

Gezgin, subayın yanına gidip, "Ne yapmak istediğimi henüz bilmiyorsunuz" dedi. "Bu yöntem hakkındaki görüşümü komutana söyleyeceğim ama bunu toplantıda yapmayacağım, baş başayken söyleyeceğim; bir oturuma davet edilebilecek kadar da uzun kalmayacağım burada; yarın sabah erkenden gidiyorum, en azından gemiye binmiş olacağım."

Subay söylenenleri dinlememiş gibiydi. "Demek bu yöntem sizi ikna etmedi" dedi ağzının içinden ve bir çocuğun yaptığı yaramazlığa gülümseyen ve aslında ne düşündüğünü o gülümsemenin gerisinde gizleyen bir ihtiyar gibi gülümsedi.

"Demek vakit geldi" dedi sonunda ve gezgine birden gözleri parlayarak baktı, o gözlerde bir çağrı, yapılana katılması için davet okunuyordu.

"Neyin vakti geldi?" diye sordu gezgin, tedirgince ama yanıt alamadı.

"Serbestsin" dedi subay, mahkûma, adamın kendi dilinde. Mahkûm önce duyduğuna inanmadı. "Evet, serbestsin" dedi subay. Mahkûmun yüzü ilk kez gerçekten canlandı. Doğru muydu bu? Yoksa subayın gelip geçici bir kaprisi miydi? Yabancı gezgin onun acıma duygusunu mu harekete geçirmişti? Ne olmuştu? Adamın yüzünde bu sorular okunuyordu. Ama bu uzun sürmedi. Hangisi olursa olsun, eğer mümkünse, gerçekten serbest kalmak istiyordu, tırmığın izin verdiği ölçüde çırpınmaya başladı.

“Kayışları koparacaksın!” diye bağırdı subay, “Sakin ol! Sökeceğiz onları.” Askere işaret edip onunla birlikte işe koyuldu. Mahkûm hiç konuşmadan bıyık altından gülümsedi, yüzünü kâh solundaki subaya, kâh sağındaki askere çeviriyor ama gezgini de unutmuyordu.

“Çek onu dışarı” diye emir verdi subay, askere. Bunu yaparken tırmık yüzünden biraz dikkatli olunması gerekiyordu. Sabırsızlık ettiği için mahkûmun sırtında zaten birkaç tane ufak yara açılmıştı.

Ama o dakikadan sonra subay artık onunla neredeyse hiç ilgilenmedi. Gezginin yanına gitti, küçük deri dosyayı tekrar çıkardı, içindeki sayfaları çevirdi, sonunda aradığı kâğıdı buldu ve onu gezgine gösterdi. “Okuyun” dedi. “Okuyamam,” dedi gezgin, “bu kâğıtları okuyamadığımı daha önce de söylemiştim.” “Şu kâğıda dikkatlice bakın” dedi subay ve onunla birlikte okumak üzere yanı başına gitti. Bunun da yararı olmayınca, gezginin okumasını kolaylaştırmak amacıyla, küçük parmağını, kâğıda ne olursa olsun dokunulmaması gerekirmiş gibi, epeyce yukarıdan yazıların üstünde gezdirdi. Gezgin de, hiç olmazsa bu konuda subayın hoşuna gidecek bir şey yapabilmek için kendini zorladı ama okuyamadı. O zaman subay yazının başlığındaki harfleri tek tek söylemeye başladı, sonra da bütün harfleri birbirine bağlayarak başlığın tamamını okudu. “‘Adil ol!’ diye yazıyor,” dedi, “şimdi

okuyabilirsiniz artık." Gezgin kâğıdın üzerine öyle eğildi ki, subay onun kâğıda değmesinden korkarak daha da uzağa çekti; gezgin başka bir şey söylemedi ama yazıyı hâlâ okuyamadığı belliydi. " 'Adil ol!' diye yazıyor" dedi subay bir kez daha. "Olabilir," dedi gezgin, "orada öyle yazdığına inanıyorum." "Peki öyleyse" dedi subay, az da olsa memnun kalmıştı, elinde kâğıtla merdiveni tırmandı; kâğıdı büyük bir dikkatle çiziciye yerleştirdi ve görünüşe bakılırsa çarkı tamamıyla tersine çevirdi; çok zahmetli bir işti bu, anlaşılan çarkın dişlileri de çok küçüktü; subayın çarkı öyle dikkatli kontrol etmesi gerekiyordu ki bazen başı çizicinin içinde görünmez oluyordu.

Aşağıdan bu çalışmayı gözlerini ayırmadan izleyen gezginin boynu tutuldu, güneşe boğulmuş gökyüzüne bakarken gözleri acıdı. Askerle mahkûm sadece birbirleriyle meşguldüler. Asker mahkûmun çukurun dibine atılmış gömleğiyle pantolonunu süngüsünün ucuyla çekip aldı. Gömlek feci kirliydi, mahkûm onu teknede yıkadı. Daha sonra gömleğiyle pantolonunu giydiğinde kendisi de asker de güldüler, çünkü giysilerin arkası boydan boya yırtıktı. Belki de mahkûm askeri eğlendirmek zorunda olduğunu sanıyordu, yere çömelen ve kahkahalar atarak eliyle dizine vuran askerin önünde yırtık giysileriyle dönüp durdu. Yine de beyefendileri düşünerek fazla ileri gitmediler.

Subay yukarıdaki işini sonunda tamamladığında, dudaklarında bir gülümsemeyle aygıtın her tarafını bir kez daha gözden geçirdi, o dakikaya kadar açık olan çizicinin kapağını bu kez kapattı, merdivenden indi, önce çukura, sonra da mahkûma baktı, onun giysilerini çukurdan çıkardığını görünce memnun oldu, sonra da ellerini yıkamak üzere tekneye gitti, içindeki iğrenç pisliği son anda fark etti, ellerini yıkayamayacağı için üzüldü, sonunda onları kuma soktu –bu çözüm yetersizdi onun için ama başka çaresi yoktu–, sonra ayağa kalktı, üniforma ceketinin düğmelerini çözmeye başladı. O sırada, yakasının altına sokuşturmuş olduğu iki kadın mendili geldi eline. "İşte mendillerin" diyerek onları mahkûma fırlattı. Gezgine dönüp "Hanımların hediyeleri" diye açıklama yaptı.

Üniformasının ceketini çıkarırken, sonra da diğer giysilerinden sıyrılırken belli ki pek acele ediyordu, yine de her bir giysiye özen gösteriyordu, hatta üniformasının gümüş kordonlarını parmaklarıyla okşayıp püsküllerden birini düzeltti. Ancak elindeki giysiyle işi bitince onu hemen, öfkeyle çukura fırlatması, önceden gösterdiği özene ters düşüyordu. Elinde son olarak kısa kılıcıyla askı kayışı kalmıştı. Kılıcı kınından sıyırdı, kırdı, sonra kılıç parçalarını, kını ve kayışı topladı ve onları öyle şiddetle fırlatıp attı ki aşağıdaki çukurda hepsi çarpışıp tıngırdadılar.

Şimdi çırılçıplak kalmıştı. Gezgin, dudaklarını ısırdı, hiçbir şey söylemedi. Neler olabileceğini biliyordu gerçi ama subayın yapacaklarını engelleme hakkı yoktu. Subayın pek sevdiği yargılama sistemi çok yakında kaldırılacaksa –büyük olasılıkla gezginin devreye girmesiyle, subay da kendini ona mecbur hissediyordu– o zaman subay şimdi tamamıyla doğru davranıyor demekti; onun yerinde olsa gezgin de aynı şeyi yapardı.

Askerle mahkûm ilk başta hiçbir şey anlamadılar, hatta neler olduğuna önce hiç bakmadılar bile. Mahkûm, mendilleri geri aldığına çok sevinmişti ama sevinci uzun sürmedi, çünkü asker onları beklenmedik bir anda, bir çırpıda çekip aldı mahkûmun elinden. Mahkûm, askerin soktuğu yerden, kemerinin altından mendilleri çekip almaya çalıştı ama asker tetikteydi. Böylece yarı şaka yarı ciddi itiştiler. Ancak subay çırılçıplak kalınca gözleri ona gitti. Özellikle mahkûm, bir büyük dönüm noktasına gelindiğini sezmiş gibiydi. Kendisinin başına gelen şimdi subayın başına geliyordu. Belki de en uç noktaya kadar gidilecekti. Herhalde bunun emrini yabancı gezgin vermişti. Demek intikam alınacaktı. Kendisi sonuna kadar acı çekmemiş olsa da intikamı sonuna kadar alınıyordu. Yüzünde geniş, sessiz bir kahkaha şekillendi ve bir daha da silinmedi.

Subay ise yüzünü makineye dönmüştü. Daha önceleri makineden iyi anladığı açıkça belliydi, ne var ki şimdi onu kullanış şeklini ve makinenin de kendisinden bekleneni yaptığını görenler küçük dillerini yutabilirlerdi. Subay tırmığın koluna yaklaşır yaklaşmaz kol birkaç kez kalkıp indi, sonunda subayın yerleşmesi için doğru konumu aldı; subay yatağın kenarını tutar tutmaz yatak hemen titremeye başladı; çuha tıkaç subayın ağzına yaklaştı, adamın onu istemediği görülüyordu ama tereddüdü sadece bir an sürdü, sonra boyun eğip tıkacı ağzına aldı. Her şey hazırdı, sadece kayışlar hâlâ yanlardan sarkıyordu ama belli ki onlara ihtiyaç olmayacaktı, subay kayışla bağlanmasa da olurdu. Tam o sırada mahkûm, bağlanmamış kayışları gördü, kayışlar sıkıca bağlanmazsa infazın tam sayılmayacağını düşünüyordu, hemen askeri eliyle çağırdı, ikisi birden subayı kayışlarla bağlamak üzere koştular. Subay, çiziciyi harekete geçirecek manivelayı itmek için ayağını uzatmıştı bile; o sırada o ikisinin geldiğini gördü; bu yüzden ayağını geri çekti, kendisini bağlamalarına izin verdi. Ama bu durumda artık manivelaya uzanamıyordu; onu asker de bulamazdı, mahkûm da; gezgin de yerinden kıpırdamamakta kararlıydı. Ama bunlara gerek kalmadı, kayışlar bağlanır bağlanmaz makine çalışmaya başladı; yatak sarsıldı, iğneler subayın bedeninin üzerinde gidip geldiler, tırmık inip kalktı. Gezgin

bir süre seyretmişti ki, çizicideki bir çarkın gıcırdaması gerektiğini hatırladı; ama çıt çıkmıyordu, en ufak bir cızırtı duyulmuyordu.

Böyle sessiz çalışan makine dikkat çekmez oldu. Gezginin gözleri askerle mahkûmun üzerindeydi. Mahkûm askerden daha hevesliydi, makinenin her tarafı ilgisini çekiyordu, kâh yere eğiliyor, kâh uzanıyordu, askere bir şey göstermek için işaret parmağını sürekli uzatıyordu. Gezgin çok rahatsız olmuştu. Sonuna kadar orada kalmaya kararlıydı ama o ikisini seyretmeye daha fazla dayanamayacaktı. "Eve gidin" dedi. Asker gitmeye hazırdı belki ama mahkûm bu talimatı adeta bir ceza gibi karşıladı. İki elini kavuşturup kendisini orada bırakmaları için yalvardı, hatta gezgin başını olmaz anlamında sallayarak buna izin vermek istemeyince mahkûm diz çöktü. Burada talimatların bir işe yaramayacağını gören gezgin yanlarına gidip o ikisini oradan kovalamak istedi.

Tam o sırada, yukarıda, çizicide bir ses duydu. Başını kaldırıp baktı. Dişlilerden birinde sorun mu çıkmıştı? Ama başka bir şey vardı. Çizicinin kapağı yavaşça kalktı ve tamamıyla açıldı. Dişlilerden birinin dişleri göründü, yükseldi, az sonra da bütün çark oraya çıktı, sanki çok güçlü bir şey çiziciyi sıkıştırıyordu da bu çarka yer kalmamıştı; çark çizicinin kenarına ulaşana kadar döndü, oradan aşağı düştü, devrilmeden kum-

ların içinde bir süre yuvarlandı ve sonra durdu. Ama yukarıda bir başka çark daha yükseldi, peşinden irili ufaklı, birbirinden farksız pek çok çark geldi; hep aynı durum oldu, tam çizici artık boşalmıştır derken hemen özellikle kalabalık yeni bir grup görünüyor, yükseliyor, aşağı düşüyor, kumlarda yuvarlanıp duruyordu. Bunlar olurken gezginin verdiği talimat mahkûmun aklından tamamen çıktı, dişlilerin büyüsüne kapılmıştı, her seferinde onlardan birini yakalamak istiyordu, askeri de kendisine yardımcı olması için zorluyordu, ancak dehşet içinde elini geri çekiyordu, çünkü hemen, en azından yuvarlanmaya başladığında onu korkutan bir başka çark çıkageliyordu.

Öte yandan gezgin çok tedirgindi, belli ki makine parçalanacaktı; sakin çalışması bir aldatmacaydı; gezgin, subayla ilgilenmesi gerektiği duygusuna kapılmıştı, çünkü adam başının çaresine bakacak durumda değildi. Öte yandan gezgin, bütün dikkatini düşen dişlilere verdiği sırada makinenin geri kalanını gözden kaçırmıştı; en sonuncu dişli çiziciden çıktıktan sonra tırmığın üzerine eğildiğinde kendisini çok daha kötü bir başka sürprizin beklediğini gördü. Tırmık yazmıyor, batıyordu, yatak da üzerindeki bedeni yuvarlamıyor, sarsarak iğnelere doğru kaldırıyordu. Gezgin müdahale etmek, mümkünse bütün bunları durdurmak istedi, bu subayın hedeflediği işkence değildi, tam anlamıyla

cinayetti. Ellerini uzattı. Tam o sırada tırmık, şişlenmiş bedenle birlikte kenara kaydı, oysa bu hareketi ancak on ikinci saatte yapardı. Kan, oluk oluk aktı ama suya karışmamıştı, küçük su boruları da bu sefer işe yaramaz olmuştu. Ve sonuncu aksilik de yaşandı, subayın bedeni uzun iğnelerden kurtulmadı, kanını boşalttı ama kendisi çukurun üstünde asılı kaldı. Tırmık eski yerine geri dönmek istiyordu ama yükünden henüz kurtulmadığının kendisi de farkındaymış gibi çukurun üstünden ayrılmadı. "Yardım etsenize!" diye bağırdı gezgin, askerle mahkûma doğru, kendisi de subayın ayaklarını tuttu. Kendisi bu uçtan ayaklara bastıracaktı, öbür ikisi de karşı tarafta subayın başını tutacaklardı, böylece subay usulca iğnelerden kurtarılacaktı. Oysa o iki adam bir türlü gelmeye karar veremediler; mahkûm adeta arkasını döndü; gezginin onların yanına gidip ikisini de zorla subayın başucuna getirmesi gerekti. O sırada neredeyse istemeden cesedin yüzünü gördü. Canlıyken nasılsa yine öyleydi; vaat edilmiş kurtuluşun hiçbir işareti yoktu o yüzde, başkalarının o makinede bulmuş olduklarını subay bulmamıştı; dudakları sımsıkı birbirine bastırılmıştı, gözleri açıktı, hayat ifadesi taşıyorlardı, bakışları sakin ve ikna olmuş gibiydi, büyük demir iğnenin ucu alnını delip geçmişti.

• • •

Gezgin, peşinde asker ve mahkûmla sömürgenin ilk evlerine vardığında asker evlerden birini gösterip "Şurası çayhane" dedi.

Evlerden birinin zemin katında basık, alçak, mağaraya benzeyen, duvarları ve tavanı isli bir mekân vardı. Sokağa bakan cephesi tamamıyla açıktı. Buna rağmen çayhanenin, komutanlığın saray yavrusu binasına varıncaya kadar sömürgenin hepsi de yıkık dökük öbür binalarından pek farkı olmaması, gezginin üzerinde geçmişteki bir anı gibi iz bıraktı, eski günlerin gücünü hissettirdi. Gezgin, peşindekilerle birlikte binaya iyice yaklaştı, çayhanenin önünde, sokakta duran boş masaların arasından geçti, içeriden gelen serin, küflü kokuyu soludu. "İhtiyar burada gömülü," dedi asker, "rahip ona mezarlıkta yer vermedi. Nereye gömüleceği konusunda bir süre kararsız kalındı, sonunda buraya gömdüler. Subay size bu konudan kesinlikle söz etmemiştir, çünkü bu olaydan en çok utanan kişi kendisiydi. Hatta birkaç gece gelip ihtiyarı mezarından çıkarmaya çalıştı ama hep kovaladılar onu." "Mezar nerede?" diye sordu gezgin, askerin anlattıklarına inanmak istemiyordu. O zaman askerle mahkûm, ikisi birden, önüne geçip ellerini uzatarak mezarın olması gereken yeri gösterdiler. Gezgini arka duvara kadar götürdüler, oradaki masalardan birkaçında müşteriler oturuyordu. Büyük olasılıkla liman işçileriydiler, kısa,

parlak siyah sakallı, güçlü kuvvetli adamlar. Hiçbiri ceket giymemişti, gömlekleri yırtıktı, yoksul, horlanmış insanlardı. Gezgin yanlarına yaklaştığında birkaçı ayağa kalktı, duvara dayanıp ona baktı. "Bir yabancı bu," diye fısıldaştıkları duyuldu, "mezarı görmek istiyor." Masalardan birini kenara ittiler, altında gerçekten de bir mezar taşı bulunuyordu. Basit bir taştı, bir masanın altına gizlenecek kadar da alçaktı. Üzerinde çok küçük harflerle bir yazı vardı, onu okuyabilmek için gezgin yere çömeldi. Yazı şöyleydi: "Burada eski komutan yatıyor. Şimdi onun adını taşımalarına izin verilmeyen taraftarları bu mezarı kazdılar ve mezar taşını koydular. Komutanın yıllar sonra dirileceği ve bu binadan çıkıp taraftarlarının başına geçerek sömürgenin yeniden fethedilmesini sağlayacağına dair bir kehanet mevcut. İnanın buna ve bekleyin!" Gezgin bunu okuyup doğrulduğunda, etrafında toplanan adamların güldüğünü gördü, sanki onlar da kendisiyle birlikte o yazıyı okumuşlar ve gülünç bulmuşlardı da gezgini de kendilerinin görüşüne katılmaya davet ediyorlardı. Gezgin bunu fark etmemiş gibi yaptı, adamlara biraz para dağıttı, masa yeniden mezarın üzerine çekilene kadar bekledi, çayhaneden çıktı ve limana gitti.

Askerle mahkûm çayhanede tanıdıklarına rastlamışlardı, onlar o ikisini alıkoydular. Ama az sonra onların yanından hemen ayrılmış olmalılar ki gezginin

peşinden koştuklarında adam teknelerin olduğu yere inen uzun merdivenin ancak yarısına ulaşmıştı. Büyük olasılıkla giderken kendilerini yanına alması için gezgini son dakikada zorlayacaklardı. Gezgin aşağıda bir sandalcıyla kendisini gemiye götürmesi için pazarlık ederken askerle mahkûm koşarak merdivenden indiler ama konuşmuyorlardı, çünkü seslenmeye cesaret edemiyorlardı. Aşağıya vardıklarında gezgin sandala binmişti bile, sandalcı da halatı kıyıdan çözüyordu. Sandala atlayabilirlerdi ama gezgin, sandalın dibinden düğüm atılmış ağır bir halat aldı, onunla o ikisini tehdit etti ve sandala atlamalarına engel oldu.

• • •

Max Frisch
Montauk
Mavi Sakal

Orhan Pamuk
Babalar, Analar ve Oğullar / Cevdet Bey ve Oğulları – Sessiz Ev – Kırmızı Saçlı Kadın
Şeylerin Masumiyeti
Balkon / Fotoğraflar ve Yazılar

A.N. Wilson
Tolstoy

Behçet Necatigil
Konuş ki Göreyim Seni
Vaktin Zulmüne Karşı – Düzyazılar 3
Dost Meclislerinde Kasideler

Camille Laurens
On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı

Javier Marias
Berta Isla

Yıldıray Erdener
Kars'ta Çobanoğlu Kahvehanesi'nde Âşık Karşılaşmaları –
Âşıklık Geleneğinin Şamanizm ve Sufizmle Olan
Tarihsel Bağları

Franz Kafka
Şato
Ceza Sömürgesi

Amin Maalouf
Uygarlıkların Batışı

Hal Herzog
Sevdiklerimiz, Tiksindiklerimiz, Yediklerimiz –
Hayvanlar Hakkında Tutarlı Düşünmek Neden Bu Kadar Zordur?

Nâzım Hikmet
Benerci Kendini Niçin Öldürdü
Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar

Ahmet Ümit
Aşkımız Eski Bir Roman

Metin And
Dionisos ve Anadolu Köylüsü
Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Doğan Tekeli
Çebiş Evi'nden Hisar Tepe'ye

Doğan Yarıcı
Hodan

Abdülhalik Renda
Günlükler 1920-1950

Elif Sofya
Hayhuy

William Faulkner
Emily'ye Bir Gül – Seçme Öyküler

Elmore Leonard
Bücürü Ayarla
Rom Kokteyli

Emily Ruskovich
Idaho

Uğur Kökden
Unutmayı Bir Öğrenebilsem

Ömer F. Oyal
Gemide Yer Yok
Önceki Çağın Akşamüstü

Paul Signac
Eugène Delacroix'dan Yeni-İzlenimciliğe

Philippe Soupault
Görünmeyen Yönleriyle

Derviş Zaim
Ares Harikalar Diyarında
Rüyet

Ahmet Emin Yalman
Naziliğin İçyüzü

Romain Rolland
Jean-Christophe 3

Marianna Yerasimos
Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü
İstanbullu Rum Bir Ailenin Mutfak Serüveni

Ali Teoman
Yazı, Yazgı, Yazmak

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Yüksel Pazarkaya
St Louis Günleri

Waller R. Newell
Tiranlar – Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi

Nursel Duruel
Geyikler, Annem ve Almanya
Yazılı Kaya

Oktay Rifat
Elleri Var Özgürlüğün
Perçemli Sokak
Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler

Oliver Sacks
Bilinç Nehri

Ali Özuyar
Hariciye Koridorlarında Sinema

İpek Çalışlar
Latife Hanım

Jean-Louis Fournier
Otopsim

Betül Tarıman
Maksatlı Makastar

Cemal Süreya
Göçebe
Beni Öp Sonra Doğur Beni

Arthur Schopenhauer
Aşkın Metafiziği

Haz. Sula Bozis, Seza Sinanlar Uslu
İvi Stangali – Ressamı Hatırlamak

Bella Habip
Kültür ve Psikanaliz – Sinema, Edebiyat ve
Güncelin Psikanalizi

Benny Anderson
İşte Söyledim – Seçilmiş Şiirler

Claudio Magris
Tuna Boyunca

Publius Ovidius Naso
Dönüşümler I-XV

Donald W. Winnicott
Piggle – Küçük Bir Kız Çocuğunun
Psikanalizle Tedavisinin Öyküsü

Rachel Cusk
Övgü

Sue Gerhardt
Sevgi Neden Önemlidir? –
Şefkat Bir Bebeğin Beynini Nasıl Biçimlendirir?

David Lewis-Williams
Mağaradaki Zihin

Hasan Gören
Altı Yaprak Üstü Bulut

Marianna Warner
Bir Zamanlar Bir Ülkede... – Masalların Kısa Tarihi

David Wootton
Bilimin İcadı – Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi

Edip Cansever
Kirli Ağustos

Furuğ Ferruhzad
Rüzgâr Bizi Götürecek – Toplu Şiirler

Nasser Saffarian
Ah Ayetleri –
"Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler"

Orhan Duru
Bırakılmış Biri

Ralf Rothman
Baharda Ölmek

Enis Akın
Müjgan

Joseph Kessel
İblisin Oyunu

Lâle Müldür
Tehlikeliydi, Biliyordum

Marc Augé
Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor
Unutma Biçimleri

YAPI KREDİ YAYINLARI / YENİLERDEN SEÇMELER

Erlend Loe
Kadının Fendi

Evangelia Balta
Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik

Tarık Dursun K.
Alo, Harika Hanım Nasılsınız?

William Carlos Williams
Seçme Şiirler

Faruk Duman
Kaptan Kanca'nın Bir Macerası

Halit Ziya Uşaklıgil
Saray ve Ötesi

Megan Hunter
Sondan Sonra

Ferdi Çetin
Evimizi Böyle Yaktım

Sergen Çirkin
Güney Sibirya Arkeolojisi ve Şamanizm

Onat Kutlar
Gündemdeki Konu
Yaşanmış Ağır Bir Ezgi

Forrest Gander
İz
Şairin Vedası

Gotthold Ephraim Lessing
Minna Von Barnhelm

Hélène L'Heuillet
Komşuluk
İnsanların Birlikte Varoluşu Üzerine Düşünceler

Hüseyin Kıran
Dağ Yolunda Karanlık Birikiyor
Resul

İlhan Berk
Bir Liman Üç Öykü
Galileo Denizi
Şiirin Çizdiği

Tuğba Doğan
Nefaset Lokantası

Nuran Tezcan
Seyyahın Kitabı – Evliyâ Çelebi Üzerine Makaleler

İ. S. Turgenyev
Klara Miliç

Nezihe Meriç
Menekşeli Bilinç

Necmi Sönmez
Paris Tecrübeleri
École de Paris – Çağdaş Türk Sanatı: 1945-1965

Roy Jacobsen
Beyaz Deniz

Sean Mcmeekin
Osmanlı'da Son Fasıl –
Savaş, Devrim ve Ortadoğu'nun Şekillenişi 1908-1923

Gulam Hüseyin Sâedi
Dendil

Hüseyin Ferhad
Nihayet Bir Cümledir İnsan

Mine Söğüt
Gergedan

Selçuk Demirel
Kıyıda Tek Başına
PSİ – Bilinçaltından Gerçeküstüne

Gülten Akın
Bütün Eserleri I

Stella Rimington
Kıl Payı

Turgut Uyar
Divan

Evin İlyasoğlu
Ben Leyla Gencer – La Diva Turca

Ursula Reinhard
Türk Âşık ve Ozanları